

2013 december Hónapló

Bán Zsófia: Nem telefontéma

E sorozat 2012 elején indult, célja egy műfaj, a *demo-kritika*, azaz tüntetéskritika bevezetése volt. Úgy tűnt, létezik egy a demo-kritika létét szükségszerűen legitimáló, aktív, demo-kritikus tömeg, amely nem csak kitüntetett ünnepnapokon, hanem, adott esetben, hétköznapi is képes a véleményével tüntetni. Most, számvetést készítve, megállapíthatjuk, hogy az azóta eltelt két év alatt az államgépezet napi szinten termelt, s az előző napiakra káprázatosan rálicitáló, demokrácia-romboló intézkedéseivel, rendeleteivel taktikusan, szisztematikusan szétforgácsolta e kezdetben még mozgósítható tömeg energiáit, lendületét. Jóllehet, ma is, szinte követetetlenül, egymást érik a tüntetések, naponta akár több is, a részvételi hajlandóság, illetve képesség egyre csökkenő tendenciát mutat, s ha százan összejönnek egy-egy ügy kapcsán, az már pofás eredménynek számít. Horgászati szakterminussal élve, a kifárasztás technikája tökéletesen működik, a napi, megélhetési gondokkal küzdő lakosság, amelyet a vitatható kormányzati intézkedések elsősorban érintenek, ereje végén van – már csak be kell tekerni, ki kell fogni, meg kell sütni. E jelenség mérgező mellékterméke az a folyamatosan termelődő rossz érzés, lelkiismeret-furdalás, ami abból adódik, hogy a felelősen, demokratikusan (és demokritikusan) gondolkodó polgár pontosan tudja, hogy valahányszor nem megy el egy demonstrációra, annyiszor hagyja cserben az adott ügyet, az övéit, saját magát és sarokba szorított, agyonszólongatott *édeshazáját*. Nem kell megvárnia, amíg a hatalmon lévő politikai túlfél képviselői lehazaárulózzák – megteszi már önerőből, saját meggyőződésből, még ha ellenkező előjelű motivációval is. Kénytelen minduntalan megkérdőjelezni saját, *bon citoyen* voltát, s munkahelyén – ha van még –, teljesíthet szakmailag bármilyen jól, mégis úgy érzi, hogy nem végzi el rá szabott feladatát. Hogy alulmarad, hogy kevés. Kevés az ideje, a szuflája, a hatalma, a pénze, kevés a libidója, s főleg, a reménye, a változtatásra való reménye. A környező országokban, jelenleg Ukrajnától Bulgáriáig, a szüntelenül tüntető, kormányellenes tömegek láthatóan nem így gondolják. Rejtély, hogy az erőtartalékaink miért apadnak el hamarabb, miért nagyobb az apátia, a lemondás. Van, aki épp a Kádár-korszak züllesztő, megengedőbb légkörét tartja felelősnek, amiért az ellenállás szelleme nem vált belsővé, zsigerivé. Hogy miként a demokráciának, az ellenállásnak sem lett hagyománya. Nem a forradalmaknak, hanem a mindennapi polgári engedetlenségnek, annak a szellemnek, amit Henry David Thoreau a XIX. században úgy fogalmazott meg, hogy akinek igaza van, az már egy egyszemélyes többséget képvisel. Ez valahogy nem tud lábra kapni, meggyökeresedni, vérré válni. Nos, a vért meg a talajgyökért most kicsit hagyjuk. Generációm egyik hatvannyolcas kultfilmje, az *Eper és vér* nyomán, egyelőre koncentráljunk az eperre.

Csöng a *citoyen* telefonja, s a vonal túloldalán egy, a hajléktalanság kriminalizációjának legújabb fordulata ellen tüntetni készülő civil csoport tagja jelentkezik. A Fővárosi Önkormányzat közmeghallgatást hirdet, melyet éppen annak a napnak az estéjére szerveztek, amikor a közgyűlés – *A Város Mindenkié* civil csoport tiltakozó akciója ellenére – megszavazta a közterületek életvitelszerű használatát tiltó rendelkezést (annak ellenére, hogy az Alkotmánybíróság tavaly novemberben alkotmányellenesnek mondta ki a hajléktalanság

büntetését). Tudod, van ez a hajléktalan-ügy, mondja a bizonytalan hang a telefonban. Persze, tudom, mondja a citoyen. Szóval, szerveződik ezzel kapcsolatban valami. Aha. De mi, és hol? Hát, azt most nem igazán akarnám elmondani, ugye megérted, csak az a lényeg, hogy csütörtökön lesz, és hogy ráérsz-e aznap. Szóval *nem telefontéma*, gondolja a citoyen, és megpróbálja felidézni anyja ideges, kopogó hangját, amelyen, úgy jó harminc éve, utoljára hallotta ezt a szófordulatot. De nem mondja ki hangosan, hiszen nem telefon-téma a nemtelefontéma. Nem, így a citoyen csüggedten, sajnos akkor dolgoznom kell. Értem, így a hang, semmi baj, csak akartam, hogy tudd. Akkor, szia. Kösz, sajnálom, szia.

A Város Mindenkié aktivistái, az előírások szerint, előre beküldték a főpolgármesterhez intézett kérdéseiket, amelyeket mondott közszolga gyakorlottan figyelmen kívül hagyott; egy rövid, frontális összefoglaló után ruganyosan távozott a teremből, s a beküldött kérdéseket ezzel le is vették a napirendről. Az AVM egyik hajléktalan aktivistája még a széksorok közt a főpolgármester nyomába szegődött, hogy néhány szó kíséretében átadja neki a lakhatással kapcsolatos javaslatokat. Erre bizony főcitoyenmester uram válasza úgy szólt, hogy idézem, ne hagyja magát politikailag motivált csoportok által heccelni. A hajléktalan citoyen tehát, akit a közterületekről kitiltva, lényegében a városból is kitiltanak, mert a kevés hajléktalanszálló, melyekre hivatkozni szoktak, nyilvánvalóan nem megoldás a hajléktalanlétre, tegye már meg, hogy nem ül fel nevetséges politikai hecckampányoknak, oly méltatlan lenne – hogy azonban mi lenne méltó, azt most hallgatás övezte –, s amikor télen a susnyásban megfagy vagy agyonverik, mindenképpen, mondhatni utolsó lehelletéig, őrizze meg ideológiai függetlenségét. Ne legyen, ha kérheti, játéka mindenféle szélnak, ha jeges, ha nem. S csippent hozzá a búzakék szemével. Hisz, ki más tudna többet a függetlenségről, mint éppen ő maga. Nem is kérne olyat, amit ő nem. Hát hogy.

Városszerte hemzsegnek a munkagépek, mint egy szétrúgott hangyabolyban, a közterületeket, ha átmenetileg is, a hajlékkal rendelkezőktől is elvették. A hagyományosan gyülekezésre, demonstrációkra használt nagyobb tereket a választásokig gondosan feltúrták, elbarikádozták. Igen, a város mindenkié, de hogy ki a mindenki, azt mi mondjuk meg, mondják, és azzal egy újabb markológép-hadosztályt irányítanak a terepre. A jövőre száz éves első világháború kitörésekor készült budapesti fényképeket nézegetve, az egyik felvételen feltűnik, hogy az Erzsébet hídtól éppen a Ferenciek teréig felbontották az utat, lázasan dolgoznak. A feliratról kiderül, az első olyan villamospályát építették, mely a hídon átkelve, Budát Pesttel összekötötte. Persze vita akkor is volt, a pesti boltosok aggódtak, hogy nem fog-e a csörömpölő járgány túl nagy zajt csapni, azt azonban belátták, hogy a megkönnyített, gyorsított átkelés mindenképp növelni fogja a forgalmukat. Ez az akkori építkezés az áthidalást, az összekötést, a köz hasznát, míg a mostaniak a távoltagek, az akadályozást, s a haza aranyásói, a díszburkolat-gyártók hasznát szolgálják. S ha majd a Duna vizét is díszkővel lefedik, végre nem kell arra várni, hogy a koronázáshoz befagyjon. Addig azonban kezelhetetlenül lityeg-lotyog, hullámszik a víz, s hagyja magát politikailag motivált csoportok által heccelni. De most abbahagyom. Nem telefontéma. 5pt; f□9fmH□wh□vs New Roman”;letter-spacing:-.5pt;mso-ansi-language:HU’>A geopolitikai kényszerrel látja érvényesülni abban is, hogy a társadalomnak csak egy kis része élte meg a szabadság eléréseként az ország demokratizálódását, a többség csak könnyel tudomásul vette, sokan meg is szenvedték. Elszegényedtek, munkahelyüket elvesztették.

Szerintem nem volt olyan illúzió, hogy a rendszerváltozást a magyar nép akarta és vívta ki magának, ezért nem gondolom, hogy ilyen illúzió látványos bukásáról beszélni indokolt lenne.

Az, hogy a rendszerváltást is geopolitikai fordulat előzte meg, nem ok arra, hogy ne vegyük észre, ez a változás inkább jelentett esélyt, mint kényszert. Az ország történetében először,

békés körülmények között lehetővé vált a demokratikus rend kiépítése.

Azt, hogy az eséllyel kevesebben tudtak élni, mint ha egy szerves fejlődés eredményeként érkezett volna el ez a lehetőség, az igaz. De az is némiképp a valóság átírása lenne, ha ezt a tényt úgy magyaráznánk, hogy a jogállami forradalom, a plurális parlamentarizmus megteremtéséről mint értékről beszélni csupán egyoldalú és a közre erőltetett hamis magyarázat lenne, csak mert nem az egész ország számára jelentett euforikus örömet, vagy mert léteznek már ellennarratívák, amelyek a rendszerváltás megkérdőjelezésére politikát építők átértelmezései.

Hegyí szerint a geopolitikai kényszer érvényesülése érhető tetten abban is, hogy az ország totálisan megnyitotta piacait, úgymond teljes gazdasági függetlenségét feladta. Sajnos nem definiálja ezt az állítását, hogy miben is állna a gazdasági függetlenség teljes feladása. De leginkább az a kérdés, hogy ki kényszeríthetett egy éppen szabadabbá vált országot arra, hogy piacait jobban megnyissa, mint egyébként szándékában állt? Azon lehet esetleg vitatkozni, hogy a mértéket jól határozták-e meg az akkori döntéshozók, akiknek a kormányzati hatalma 1990-et követően egyébként már minden korábbi korszakkal szemben valóságos demokratikus választáson alapult. Ám lehet-e olyan kényszerről beszélni, mint amely akkor áll fenn, amikor szétbomlik egy birodalom, vagy megszállás alá kerül az ország? Maga Hegyí emleget más kelet-európai országokat, amelyek kevésbé nyitották meg piacaikat, mint Magyarország. Akkor őket nem érintette volna ugyanaz a geopolitikai kényszer?

Huszonkét év elteltével a demokratikus köztársaságot az elmúlt három évben egy demokratikusan megválasztott politikai erő számolta fel. Kihasznlalta és felhasználta azokat a gyengeségeket, amelyek kétségkívül összefüggenek azzal is, hogy a demokratizálódási folyamat egy geopolitikai változás következtében, hirtelen indulhatott meg. Nagy mulasztása a rendszerváltásnak, hogy a demokráciát nem tette tananyagá. A felerősödő gazdasági bajok, a tömeges méreteket öltő szegénység, az általánossá vált egzisztenciális bizonytalanság okot adhat súlyos kritikákra a mindenkori ellenzék által, nem adhat okot a demokratikus rend megkérdőjelezésére demokratikus pártok részéről. Márpedig ez történt, és innentől nem jobb- és baloldali narratívák eltérő voltáról van szó, amikor válaszokat keresünk. Nem arról van szó, hogy az egyik politikai erő úgymond stréberebb, a másik meg hazafiasabb. Az egyik kuruc, a másik labanc, hanem arról, hogy az egyik demokrata, a másik antidemokratikus, és ez már egy másik viszonylat.

Ahogy Hegyí fogalmazott írásában, miszerint merni kéne megadni 1918, 1945, 1990 valós értelmezését ahhoz, hogy torz valóságértelmezések ne kapjanak lábra, én is azt mondom, merni kell világosan fogalmazni arról, mi történt 2010-ben és azóta. Arról van szó, hogy a történelem során először adatott meg az országnak, hogy demokratikus rendszerben éljen már több mint húsz éve. Minden külső behatás nélkül hajthatott végre alkotmányos puccsot egy antidemokratikus párt. Nincs az a gazdasági vagy társadalomlélektani ok, amely a történelmi felelősség alól felmenthetné azt a politikai erőt, amely hatalmával így visszaélt.

Kapcsolódó írások:

1. **Bán Zsófia: A bomlás virágai** Különös arra gondolni, hogy évtizedek múlva majd úgy emlegetjük (vagy...
2. **Bán Zsófia: Hajnali jelelés** Tavaly novemberben rendezték meg az első versmaratont József Attila Parlament...

3. **Bán Zsófia: Nakonxipánban hullajó** Se házam, székem, asztalom Surabajában vásált gyöngyöm foszlott magasnyakú pullóver...
4. **Bán Zsófia: Ha(R)cóljon!** Bánatos, február végi vasárnap délután, lóg az eső lába, hideg...
5. **Bán Zsófia: Októberi keretező** A napokban – kiváló időzítéssel – alkalmunk volt meghallgatni George...

Cimkék: Bán Zsófia